

**PROF. DR. KUBATBEK TABALDİEV vd. TARAFINDAN HAZIRLANAN ARKEOLOJİ
ALBÜMÜ / ARHEOLOJİYALIK AL'BOM ADLI ESER ÜZERİNE**

Nurdin USEEV*

Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi tarafından *Arkeoloji Albümü / Arheologiyalık Al'bom* (Bişkek, 2014) adlı bir eser yayınlandı. Türkçe ve Kırgızca olarak yayınlanan eserin yazarları Prof. Dr. Kubatbek TABALDİEV, Dr. Alpaslan ÂŞIK, redaktörü Prof. Dr. Remzi ATAÖĞLU, editörleri Doç. Dr. Taalay ABDİEV ile Doç. Dr. Burul SAGINBAYEVA'dır. Eserin düzenlemesi ise Ümit DİKMEN ve Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sebahattin BALCI tarafından yapılmıştır.

Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesindeki arkeoloji çalışmaları Prof. Dr. Kubatbek TABALDİEV başkanlığındaki ekip tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu sebeple *Arkeoloji Albümü / Arheologiyalık Al'bom* adlı çalışma hakkında bilgi vermeden önce, eserin ortaya çıkmasında asıl rolü oynayan TABALDİEV ve çalışmaları hakkında bilgi vermek faydalı olacaktır:

1. Prof. Dr. Kubatbek TABALDİEV:

Kubatbek TABALDİEV, 1962 yılında Isık-Köl İl'ine bağlı Kızıl-Suu köyünde dünyaya gelmiştir.

TABALDİEV, lise tahsilini 1979 yılında Ceti-Ögüz ilçesindeki Darhan köyünde tamamlamıştır. Aynı yıl Kırgız Devlet Üniversitesinin Tarih Fakültesini kazanarak yüksek tahsiline başlamıştır.

TABALDİEV, Tarih Fakültesinden 1984 yılında mezun olduktan sonra iki sene Karakol Pedagojik Enstitüsünde tarih öğretmenliği yapmış; 1986-1987 Narın İli Komsomol Komitesinde uzman olarak çalışmıştır.

TABALDİEV, 1987 yılından 2003 yılına kadar Kırgız Devlet Üniversitesi Tarih Fakültesi Arkeoloji ve Etnografya Bölümünde uzman, öğretim görevlisi, yardımcı doçent, doçent olarak görev yapmıştır.

TABALDİEV, 1990-1992 yıllarında Rusya Federasyonu Novosibirsk Üniversitesinde araştırmacı - doktora öğrencisi olarak bulunmuş; 1994 yılında “*Tanrı Dağlardaki Göçebe*

---

* Dr.; Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türkoloji Bölümü, nuruseev@gmail.com.

Boylarının Ölü Gömme Geleneğinin Evrimi” adlı doktora tezini Rusya Bilimler Akademisi Sibiryaya Bölümünde savunarak Tarih Doktoru olmuştur.

Kubatbek TABALDİEV, 1998-2003 yıllarında Kırgız Devlet Üniversitesi Tarih Fakültesi Arkeoloji ve Etnografya Bölümünün başkanlığını yapmıştır. 2003 yılında Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne doçent olarak geçmiş; 2010 yılında profesör olmuştur.

2012 yılından itibaren Kırgız Tarih Vakfının başkan yardımcılığını yürüten TABALDİEV’in, Kırgızistan’ın, Türkiye’nin, Rusya’nın önde gelen dergilerinde yayımladığı 100 makalesi; Rusya, Türkiye, Almanya, Kazakistan, Moğolistan, Özbekistan, ABD, İran gibi ülkelerde gerçekleşen bilimsel toplantılarda sunduğu 50 bildirisi ve üç kitabı bulunmaktadır:

Kitapları:

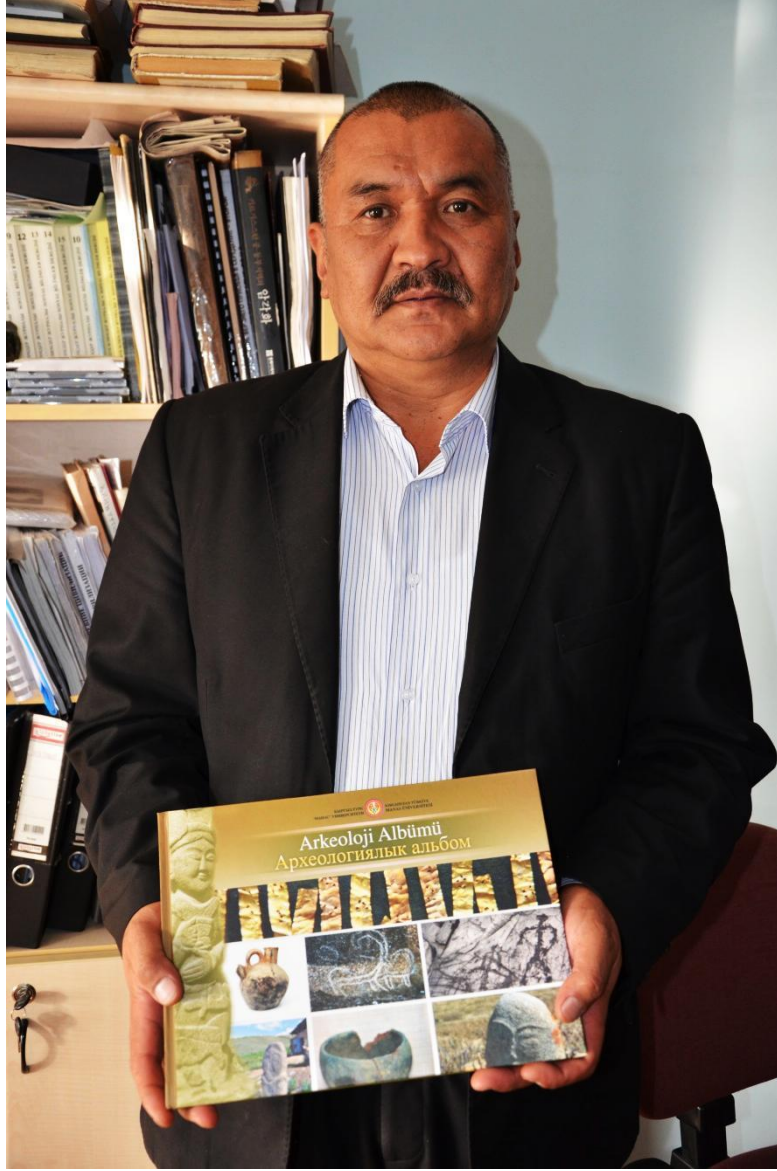
1. *Kurganı Srednevekovih Koçevih Plemen Tyan-Şana*, Bişkek, 1996, 256 s.
2. (Dr. Kayrat Belek ile birlikte), *Pamyatniki Pis'mennosti na Kamne Kırgızstana*, Bişkek, 2008, 336 s.
3. *Drevniye Pamyatniki Tyan-Şana*, Bişkek, V. R. S. Company, 2011, 320 s.

2. Arkeoloji Albümü / Arheologiyalık Al'bom adlı eser üzerine:

1995 yılında kardeş iki ülke, Türkiye ve Kırgızistan arasında Kırgızistan’ın başkenti Bişkek’te kurulan Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi, üniversitelere has bilim üretme, yetenekli gençleri yetiştirme gibi evrensel amaçlarının yanında Türk dünyasına hizmet etme gibi özel amacı olan bir üniversitedir. 2015 yılında kuruluşunun 20. yıl dönümünü kutlayacak olan Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi bu kutlama çerçevesinde bilim alanındaki bazı sonuçlarını ortaya koymaya başlamıştır.

Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi bünyesinde gerçekleştirilen bilimsel projelerden biri olan ve arkeolog Prof. Dr. Kubat TABALDİEV’in yöneticiliği altında yürütülen Teskey Ala-Too Arkeoloji Kazısı Projesi kapsamında elde edilen sonuçlar, 2014 yılının Eylül ayında *Arkeoloji Albümü / Arheologiyalık Al'bom* adıyla yayımlanmıştır. Söz konusu proje, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Tarih Bölümünün bünyesinde 2008 yılının yaz aylarında başlatılmış ve bugüne kadar devam edegelmiştir.

Arkeoloji Albümü / Arheologiyalık Al'bom, Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sebahattin BALCI ve Rektör Vekili Prof. Dr. Asılбек KULMIRZAEV’in takdimleri ile başlamaktadır.

Prof. Dr. Kubatbek TABALDİEV, Arkeoloji Albümü / Archeologiyalık Al'bom adlı eser ile

(foto: Cengiz ALYILMAZ)

Prof. Dr. Remzi ATAÖĞLU ve Prof. Dr. Kubatbek TABALDİEV tarafından yazılan Ön Söz'de Teskey Ala-Too Arkeoloji Kazısı Projesi çerçevesinde gerçekleştirilen saha çalışmaları hakkında bilgi verilerek desteklerinden dolayı Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi Rektörlüğüne teşekkür edilmektedir.

Toplam 184 sayfa olan ve içerik bakımından 65 başlığa ayrılan *Arkeoloji Albümü*'ndeki malzemeleri birkaç gruba ayırarak tanıtmak mümkündür. Eserin 2-44. sayfaları arasındaki "Tosordogu Archeologiyalık Kazuular / Tosor Kazıları" başlığını taşıyan bölümde, Teskey Ala-Too Arkeoloji Kazısı Projesi çerçevesinde 2008-2009 yıllarında Tosor Irmağı havzasında

yürütülen arkeolojik kazılar ve saha çalışmaları sonucunda elde edilen buluntular verilmiştir. Örneğin; 13-17. sayfalarda Tosor Irmağı kenarlarında yer alan eski kurganların kazısı sırasında bulunan seramik kaplar, 18-21. sayfalarda ise ağaç ve kemikten yapılmış yay kalıntıları yer almıştır. Bundan başka Tosor bölgesindeki kaya tasvirleri ve Arap harfli Türkçe yazıt hakkında da bilgilere yer verilmiştir.

“Kan-Döbödöğü Arheolojikalık Kazular / Han-Tepe Kazıları” başlığını taşıyan 45-82. sayfalar Teskey Ala-Too Arkeoloji Kazısı projesi çerçevesinde 2010 yılından bugüne kadar yürütülen Kan-Döbö (Han-Tepe) şehir kalıntısı kazısı hakkındaki bilgileri içermektedir. Arkeolojik ekip şehrin merkezi olan İç Kale’de kazı yapmıştır. Bu kazı sonucunda İç Kale’de artık çukurlarının olduğu tespit edilerek kulplu seramik kaplarla birlikte değişik bronz, cam ve seramik eşya kalıntıları bulunmuştur. Örneğin; Saç tokasına ait olduğu düşünülen ve horozu andıran döküm bronz figür, *Arkeoloji Albümü*’nün yazarlarına göre Kan-Döbö şehir sakinlerinin sanatkarlığını da göstermektedir. Şehir kalıntısından başka şehir kalıntısının etrafındaki dağlar, araziler de saha çalışmasına dahil edilmiştir. Bu saha çalışmaları sırasında Tuura-Suu köyünde Köktürk dönemine ait bir taş heykel keşfedilmiştir (57. s.). Erkin-Too ve Kızıl-Döbö gibi dağlardaki kaya üstü tasvirler ile Kan-Döbö şehir kalıntısının bulunduğu vadideki Arap harfli yazıtların ortaya çıkarılması bu saha çalışmalarının sonucudur.

“Ak-Ölön – ‘Manas’ Üniversitesinin Talaa Seminarın Ötkörücü Ceri / Ak-Ölön: Ak-Ölön: Manas Üniversitesi Açık Hava Seminer Sahası” başlığı altındaki 83-98. sayfalarda Ak-Ölön köyü civarlarındaki tarihî ve arkeolojik eserler ele alınmıştır. Önce Yontma Taş Çağı’na ait saha ve bu sahadaki zengin bir taş devri malzemeleri tanıtılmıştır. Sonra ise Ak-Ölön köyüne yakın bir yerdeki Çiyin-Taş (Çizilmiş Taş) arazisindeki Eski Türk damgaları, kaya üstü tasvirler ve Köktürk harfli yazıtlar gelmektedir. Çiyin-Taş; üç kültürel unsurdan, yani damgalardan, kaya üstü tasvirlerinden ve yazıtlardan oluşan eski Türk kültürüne ait bir medeni komplekstir. Çiyin-Taş yazıtlarının diğer bir özelliği bu yazıtların aynısının Dağlık Altay’da bulunmasıdır. Bu açıdan ele aldığımızda Çiyin-Taş medeni kompleksinin önemi büyüktür.

Albümün 99-119. sayfaları “Ülgü Alçu Muraskerler / Örnek Arkeoloji severleri” başlığını taşıyarak arkeolojik eserlerin bulunduğu bölgelerdeki yerel halkın arasından çıkan ve bu arkeolojik eserlerin korunması, yerel halkın bilinçlenmesi için elinden geleni yapan insanların bazılarını konu edinmiştir. Örneğin, 105-106. sayfalarda Olcobay Sagınbaev adlı kişinin Ton bölgesindeki Eski-Kaynar imaret kalıntılarının bulunmasına ve bölgedeki eski Türk heykellerinin korunmasına sağladığı katkı ifade edilmiştir.

“Teskey Ala-Toonun Bayırkı Madaniyattarı / İlkçağ Tanrı Dağı Arkeolojisi” başlığı altındaki 120-151. sayfalarda alt başlıklarla Teskey Ala-Too bölgesine giren Ton ilçesinin üst

vadisindeki mesken kalıntıları, taş ağıllar, mezarlıklar, kaleler, balballar, heykeller, kaya üstü tasvirleri, Umay Ana heykelleri ve giysiler verilmiştir. Örneğin, 136. sayfadan 143. sayfaya kadarki bölüm, “Tanrı Dağları, Yedi-Su Gök-Türk Heykelleri” alt başlığını taşıyarak bu bölümde eski Türk dönemine ait heykeller ele alınmıştır.

Arkeoloji Albümü'nün “Kırgızistan - Petroglifter Ölkösü / Petroglifler Ülkesi Kırgızistan” başlığını taşıyan 152-170. sayfalarda, bugüne kadar bilim dünyasınca iyi bilinmeyen ve Kırgızistan'ın değişik bölgelerinde bulunan kaya üstü tasvirler tanıtılmıştır.

Arkeoloji Albümü'nün Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi Tarih Bölümü bünyesinde 2008 yılından bugüne kadar her sene yürütülen Teskey Ala-Too Arkeoloji Kazısı Projesi'nin bir ürünü olduğunu yukarıda belirtildi. Bu projenin en önemli yönlerinden biri kazı ve saha çalışmalarına lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki öğrencilerin de katılarak teorik bilgilerini pekiştirmeleridir. *Arkeoloji Albümü*'nün son bölümü kazı ve saha çalışmalarına aktif bir şekilde katılan ve arkeoloji bilimine kendi katkılarını yapan öğrencilere ayrılmıştır. “Kırgız-Türk Manas Üniversitesinin Studentlerinin İzildöölörü / Öğrencilerimizin Başarıları” başlığını taşıyan bu bölümde; Kayrat BELEK, Künbolot AKMATOV, Asel KADIROVA, Ömürbek DÖÖLÖTBEKOV gibi öğrencilerin kazı sırasında ve saha çalışmalarında gösterdikleri başarıları dile getirilmiştir. Örneğin; verilen bilgilere göre Dr. Kayrat BELEK Tosor Irmağı'nın üst havzasında yer alan Arap harfli Kulbak yazıtını yerinde incelemiş, yeniden gözden geçirerek okumuş ve 2009 yılında Kiev'de düzenlenen uluslararası kongrede bildiri olarak sunmuştur.

Verilen bilgilerin görüntülerle desteklendiği *Arkeoloji Albümü*'nün yayımlanmasından dolayı, Prof. Dr. Kubatbek TABALDİEV başta olmak üzere Prof. Dr. Remzi ATAÖĞLU'nu, Dr. Alpaslan ÂŞIK'ı, Doç. Dr. Taalay ABDİEV'i, Doç. Dr. Burul SAGINBAYEVA'yı, Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi Rektörlüğünü ve emeği geçen herkesi candan kutlar; başarılı çalışmalarının devamını dileriz.